

POZOROVANIA MUCHÁRKY SRŠŇOVITEJ (*ASILUS CRABRONIFORMIS*) (DIPTERA – ASILIDAE) NA STREDNOM SLOVENSKU

Marián SLAMKA

Národné lesnícke centrum, T. G. Masaryka 22, 960 01 Zvolen.

E-mail: marian.slamka@nlcsk.org

SLAMKA, M. 2024. Observations of the Hornet robberfly (*Asilus crabroniformis*) (Diptera – Asilidae) in central Slovakia. *Entomofauna carpathica*, 37(2): 193-198.

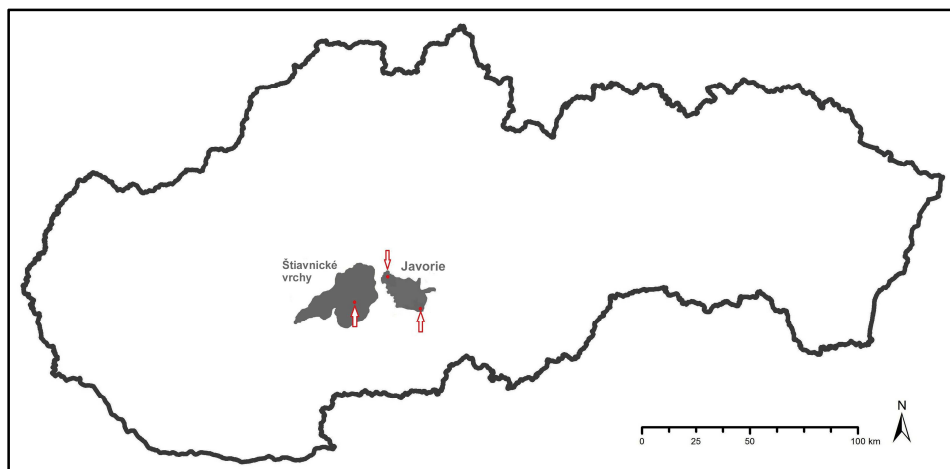
Abstract: Finds of Hornet robberfly *Asilus crabroniformis* (Linnaeus, 1758) from central Slovakia are presented. Mapping was carried out between 2017 and 2025. Individuals were irregularly searched for on pastures with the presence of horses or cows. The presence of the species was found at two locations in the Javorie and at one location in the Štiavnické vrchy Mountains. These results may indicate the spread of the species to new areas.

Key words: Hornet robberfly, central Slovakia, Štiavnické vrchy Mountains, Javorie

ÚVOD

Čelad' Asilidae, bežne známa ako muchárky, sa vyskytuje na celom svete a zahŕňa asi 7 100 druhov (van den BROEK a SCHULTEN 2017). Dospelí jedinci všetkých druhov sú predátori rôznych druhov hmyzu. Z celkového počtu 524 európskych druhov sa ich na Slovensku vyskytuje stodva. Pribudol druh *Tolmerus cowini* (SEMELBAUER a kol. 2023). Rod *Asilus* je zastúpený muchárkou sršňovitou (*Asilus crabroniformis* Linnaeus, 1758) (BOSÁK 2009), ktorá je rozšírená v celej Európe. Hrudník muchárky sršňovitej je červenohnedý so žltkastým tomentom, nohy úplne červenohnedé, stehenná kosť tmavšia ako holenná kosť, krídla sú červenkasté s kontrastnými tmavými škvrnami pozdĺž zadného okraja, prvé tri tergity sú čierne, ostatné sú žlté (van den BROEK a SCHULTEN 2017).

Druh vyhynul v Nórsku (GAMMELMO a kol. 2006) a Fínsku (POHJOISMÄKI 2023), pravdepodobne ustupuje v Litve (PETRAŠIŪNAS a BERNOTIENĖ 2012) a Dánsku (LARSEN a MEIER 2004). V Českej republike (BOSÁK 2005) a v Nemecku (WOLFF 2011) je považovaný za ohrozený, populácia je stabilná v Holandsku (SMIT a kol. 2019). Výrazný pokles populácie druhu zaznamenali v rokoch 1980 – 2000 vo Veľkej Británii, pričom ako príčinu uvádzajú stratu vhodných biotopov, zmeny v chove hospodárskych zvierat a nadmerné používanie veterinárnych liečiv, ktoré sterilizujú trus dobytky (<https://www.buglife.org.uk/>). Na Slovensku je v súčasnosti považovaný za ohrozený (SEMELBAUER a kol. 2025), ale aktuálne pozorovania môžu znamenať jeho návrat, resp. šírenie do nových oblastí (Obr. 1).

Obr. 1. Približná poloha monitorovaných lokalít na strednom Slovensku.

Fig. 1. Approximate locations of the monitored sites in Central Slovakia.

MATERIÁL A METODIKA

Imága druhu *Asilus crabroniformis* boli nepravidelne vyhľadávané za slnečných augustových a septembrových dní na pasienkoch koní, alebo hovädzieho dobytku v pohorí Javorie a v Štiavnických vrchoch. Pri identifikácii a voľbe lokalít na vyhľadávanie druhu sa využili nasledujúce poznatky. Muchárky sršňovité možno pomerne ľahko identifikovať, pretože dosahujú veľkosť až 30 mm (SMIT a kol. 2019) a pri lietaní pripomínajú sršňa (*Vespa crabro*). Dospelé jedince možno najčastejšie pozorovať od konca júla do polovice septembra (SMIT a kol. 2019). Lietajú veľmi nápadne vo výške asi do 1 m (HADRAVA a kol. 2018). Vývoj druhu je viazaný na kravský, konský alebo králičí trus (DENNIS a kol. 2009). SACHSE a kol. (2020) zaznamenali preferenciu konského trusu. Imága sú aktívne pri teplote 20 °C, pokiaľ je menej ako 16 °C tak nelietajú (TRNKA 2013). CLEMENTS a SKIDMORE (2002) ich najčastejšie pozorovali sedieť na kravskom alebo konskom truse (takmer 89 %), menej na stonkách a listoch tráv, alebo kameňoch a vyvýšeninách.

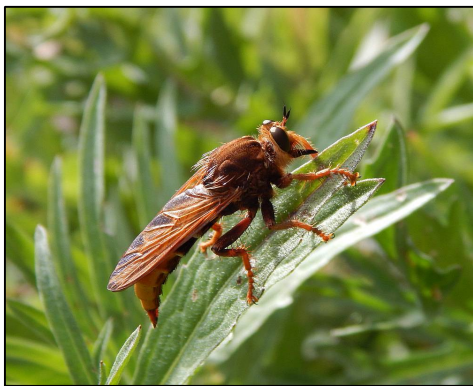
VÝSLEDKY

V rámci uvedeného obdobia bolo zaznamenaných celkovo sedem pozorovaní muchárky sršňovitej, z ktorých tu prezentujem päť. V ostatných dvoch prípadoch ide o opakované pozorovania z prezentovaných lokalít Javoria, ktoré ale neboli datované a archivované. Druh bol pozorovaný v rozmedzí 13. augusta a 21. septembra a to na dvoch lokalitách pohoria Javorie (okolie obcí Stará Huta

a Kráľová) v nadmorskej výške 650–740 m a na jednej lokalite v rámci Štiavnických vrchov neďaleko Banskej Štiavnice, v nadmorskej výške 680 m. Na Starej Hute tvorili v dvoch prípadoch biotop pasienky hovädzieho dobytku, v jednom prípade to bola lúka s prítomnosťou jelenieho trusu, na Kráľovej a pri Banskej Štiavnici to boli pasienky koní. Párenie bolo zaznamenané 2. septembra, kladenie vajíčok na povrch kravského trusu 6. septembra. Korisť bola identifikovaná v jednom prípade ako druh chrobáka z čeľade *Scarabaeidae*.

Jednotlivé pozorovania sú následne uvedené chronologicky aj s príslušnou fotodokumentáciou:

- 13. august 2017, Javorie, Stará Huta, lúka, GPS súradnice: 48,475643 S, 19,337953 V, lúka s prítomnosťou trusu jelenej zveri (obr. 2)
- 2. september 2018, Stará Huta, pasienky hovädzieho dobytku s počtom približne 150 ks a rozlohou 2 km², 680 m n. m., GPS súradnice: 48,467369 S, 19,361904 V, zaznamenané párenie druhu (obr. 3)
- 6. september 2018, Javorie, Kráľová (pri Zvolene), pasienok s počtom približne 10 koní a rozlohou 0,10 km², 650 m n. m. GPS súradnice: 48,510049 S, 19,178138 V (obr. 4). Nadväzujúce oblasti sú aktuálne využívané ako pasienky hovädzieho dobytku.
- 6. september 2025, Javorie, Stará Huta, pozorované kladenie vajíčok na povrchu obschnutého trusu, pasienok hovädzieho dobytku, súradnice zhodné s pozorovaním 13.8.2017, 740 m n. m., na lokalite sa aktuálne pasie do 10 ks hovädzieho dobytku (obr. 5)
- 21. september 2025, Štiavnické vrchy, Banská Štiavnica, pozorovanie s úlovkom, malý pasienok s rozlohou približne 0,05 km², 4 kone, 680 m n. m., GPS súradnice: 48,449851 S, 18,895847 V (obr. 6)

Obr. 2. Samica *Asilus crabroniformis* pozorovaná sediac na byline neďaleko trusu jelenej zveri.

Fig. 2. Female *Asilus crabroniformis* observed perched on a grass stem near deer dung.

Obr. 3. Pozorované párenie druhu *Asilus crabroniformis*.

Fig. 3. Observed mating of the species *Asilus crabroniformis*.

Obr. 4. Samica *Asilus crabroniformis* pozorovaná na zozkladajúcom sa konskom truse. (Foto Schwarz 2008)

Fig. 4. Female *Asilus crabroniformis* observed on decomposing horse dung. (Photo Schwarz 2008)

Obr. 5. Samica *Asilus crabroniformis* pozorovaná pri kladení vajíčok na povrchu kravského trusu.

Fig. 5. Female *Asilus crabroniformis* observed ovipositing on the surface of cow dung.

DISKUSIA A ZÁVER

Publikované informácie o pozorovaniach muchárky sršňovitej na Slovensku sú pomerne vzácne. Ich prevažná časť je z oblasti Záhoria a Malých Karpát na juhozápadnom Slovensku, ďalšie len ojedinelé sú z okolia Bratislavy, Trenčína, Košíc (Slanské vrchy) a na strednom Slovensku z okolia obce Tisovec (iNaturalist 2025). V Českej republike bol zaradený medzi kriticky ohrozené druhy (BOSÁK, 2005), kde podľa TRNKU (2013) s ústupom pastvy veľkých kopytníkov vymizol takmer na celom území.

Pozorovania z pohoria Javorie a v Štiavnických vrchoch dopĺňajú chýbajúce informácie o rozšírení druhu, môžu však naznačovať aj jeho šírenie do nových, vyššie položených oblastí. Šírenie druhu do nových lokalít zaznamenali v poslednom období aj v Českej republike (HADRAVA a kol. 2018), a tiež bol v poslednom desaťročí zaznamenaný nárast počtosti pozorovaní na území nemeckého Westfálska (SACHSE a kol. 2020).

Obr. 6. Muchárka sršňovitá (*Asilus crabroniformis*) s úlovkom chrobáka druhu *Onthophagus coenobita*.

Fig. 6. Hornet robberfly (*Asilus crabroniformis*) with a catch of the beetle *Onthophagus coenobita*.

Muchárky sršňovité lovia za letu a medzi ich najčastejšie úlovky patria chrobáky z čeľade Scarabaeidae (TRNKA 2013). Na zdokumentovanom pozorovaní z 21. septembra 2025 to bol druh *Onthophagus coenobita* (Juřena, 2025 – osobná komunikácia). Sú viazané predovšetkým na trus koní a hovädzieho dobytku, avšak je tu náznak vnímavosti aj na trus voľne žijúcich kopytníkov.

Cieľom ďalšieho výskumu bude mapovanie druhu na vhodných lokalitách, najmä konských pasienkov a pasienkov voľne žijúcich kopytníkov, severne od mesta Zvolen.

Za pomoc pri prvej determinácii druhu a ďalšie poskytnuté informácie ďakujem Matejovi Schwarzovi.

LITERATÚRA

- BOSÁK, J. 2005. Čeled' Asilidae (roupcovití). [Family Asilidae (robber flies)], pp. 286-287. In: FARKAŠ, J., KRÁL, D. & ŠKORPÍK, M. (eds) *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí*. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 760 pp. (in Czech and English).
- CLEMENTS, D.K. & SKIDMORE, P. 2002. *The autecology of the hornet robberfly Asilus crabroniformis in Wales, 1997–1999*. Countryside Council for Wales Contract Science Report, 525, 104 pp.
- DENNIS, D. S., LAVIGNE, R. J., DENNIS, J. G. 2009. Lepidoptera as prey of robber flies (Diptera: Asilidae) with unpublished records. *Journal of the Entomological Research Society* 11(1): 71-84.
- GAMMELMO, Ø., NIELSEN, T.R., FALCK, M., GREVE, L., SØLI, G. & ØKLAND, B. 2006. Tovinger, Diptera, pp. 285-296. In: KÅLÅS, J.A., VIKEN, Å. & BAKKEN, T. (Eds) *Norsk Røddliste 2006 [Norwegian Red List 2006]*. Artsdatabanken, Norway.
- HADRAVA, J., MENGUAL, X., ŠKORPÍK, M., TKOČ, M. 2018. New records of flies (Insecta: Diptera) from the Podyjí National Park, Czech Republic, with special focus on hoverflies (Syrphidae). *Klapalekiana* 54: 5-13.
- LARSEN, M.N. & MEIER, R. 2004. Species diversity, distribution, and conservation status of the Asilidae (Insecta: Diptera) in Denmark. *Steenstrupia* 28(2): 177-241.
- POHJOISMÄKI, J., HAARTO, A. & KAKKO, I. 2023. *Suomen petokärpäset sukulaisineen opaskirja lajien määrittämiseen, biologiaan ja uhanalaisuuteen*. Tibiale Oy, 296 pp.
- PETRAŠIŪNAS, A. & BERNOTIENĖ, R. 2012. Robber flies of the genera Laphria and Asilus in Lithuania (Diptera: Asilidae) - the Insect of the Year 2012: Campaign review and results. *New and Rare for Lithuania Insect Species* 24: 43-48.
- SACHSE, G., URBAN, P., SCHULZE, W. 2020. Die Hornissen-Raubfliege *Asilus crabroniformis* (LINNAEUS, 1758) in Westfalen (Diptera, Asilidae). *Mitteilungen der Arbeitsgemeinschaft westfälischer Entomologen* 36: 17-23.

- SEMELBAUER, M., MAZÁNEK, L., HAMERLÍK, L., BITUŠÍK, P., ČELECHOVSKÝ, A., BALOGH, A. 2025. Dvokřídlove (Diptera), pp. 415-458. In: FEDOR, P., VIDLIČKA, Ľ., ZVARÍKOVÁ, M. (eds) *Červená kniha ohrozených a vzácných druhov rastlín, húb a živočíchov Slovenska: Bezstavovce*. Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Banská Bystrica.
- SEMELBAUER, M., SAMAY, J. & ZAVŘEL, J. 2023. Diptera species recorded for the first time in Slovakia found along the Danube floodplain. *Check List* 19(6): 791-800.
- SMIT, J.T., de BREE, E., van den BROEK, R., REEMER, M., van VEEN, M. & ZEEGERS, Th. 2019. Verspreidingsatlas 'leuke vliegen'. Blaaskopvliegen, dazen, roofvliegen, wapenvliegen, bastvliegen, wolzwevers & mierwolzwevers (Diptera: Conopidae, Tabanidae, Asilidae, Stratiomyidae, Xylomyidae, Bombyliidae & Mythicomyiidae). EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.
- TRNKA, F. 2013. *Asilus crabroniformis* – roupec sršňový. <http://www.naturabochemica.cz/asilus-crabroniformis/>
- van der BROEK, R., SCHULTEN, A. 2017. *Field guide to the Robberflies of the Netherlands and Belgium*. Stichting Jeugdbondsuitgeverij. The Netherlands, 136 pp.
- WOLFF, D. 2011. Rote Liste und Gesamtartenliste der Raubfliegen (Diptera: Asilidae) Deutschlands. In: BINOT-HAFKE, M.; BALZER, S.; BECKER, N.; GRUTKE, H.; HAUPT, H.; HOFBAUER, N.; LUDWIG, G.; MATZKE-HAJEK, G. & STRAUCH, M. (Eds) Rote Liste gefährdeter Tiere, Pflanzen und Pilze Deutschlands, Band 3: Wirbellose Tiere (Teil 1). Münster (Landwirtschaftsverlag). *Naturschutz und Biologische Vielfalt* 70 (3): 143-164.

Internet:

- iNaturalis (2025) *Asilus crabroniformis*, iNaturalist.
<https://www.inaturalist.org/taxa/465458-Asilus-crabroniformis>. Accessed on:
<https://www.buglife.org.uk/bugs/bug-directory/hornet-robberfly/>